Omilie despre Schimbarea la Față
a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Isus Hristos
Sfântul Grigore Palama

(Versiunea greacă modernă)

Profetul Isaia a prezis despre Evanghelie că „Domnul va da un cuvânt scurt pe pământ" (Isaia 10:25). Un cuvânt scurt este acela care cuprinde un sens bogat în puține cuvinte. Să recapitulăm, așadar, astăzi ceea ce am prezentat și să adăugăm ceea ce lipsește, pentru a putea fi și mai împovărați de înțelesurile nepieritoare care au rămas și care pot fi complet ocupate de lucrurile divine.

„În vremea aceea, Isus a luat cu sine pe Petru, pe Iacov și pe Ioan și i-a dus pe un munte înalt, singuri. S-a schimbat la față înaintea lor și fața Lui a strălucit ca soarele." (Matei 17:1). Iată, acum este vremea primirii, astăzi este ziua mântuirii, fraților, o zi divină, nouă și veșnică, care nu se măsoară cu intervale, nu crește, nu se descrește, nu se întrerupe de noapte. Căci este ziua Soarelui dreptății, care nu se schimbă și nu se umbrește de la schimbare" (Iacov 1:7). Întrucât a strălucit peste noi cu dragoste, prin bunăvoința Tatălui și prin colaborarea Duhului Sfânt și ne-a scos din întuneric la lumina Sa minunată, El continuă să strălucească veșnic deasupra capetelor noastre ca un soare care nu apune niciodată.

Întrucât, așadar, El este Soarele dreptății și al adevărului, nu Se lasă să strălucească și să fie cunoscut de cei ce săvârșesc neadevărul sau preamăresc nedreptatea în cuvinte sau o demonstrează în fapte. Ci Se arată și este crezut de cei ce lucrează dreptatea și iubesc adevărul și îi face să se bucure cu strălucirile Sale. Așa spune Scriptura: „Răsărise lumină pentru cel drept și nevasta lui este bucurie" (Ps. 96:12). De aceea, psalmistul îi spune lui Dumnezeu: „Taborul și Hermonul se vor bucura de numele Tău" (Ps. 88:12), prevestind bucuria care a fost cauzată mai târziu pe munte de acea strălucire de lumină celor care au văzut-o.

Și Isaia spune: „Dezleagă orice legătură a nedreptății, dezleagă nodurile legămintelor aspre și desființă orice înțelegere nedreaptă" (Isaia 58:6). Și apoi: „Atunci lumina ta va răsări ca zorii și vindecarea ta se va îndrepta curând; dreptatea ta va merge înaintea ta și slava lui Dumnezeu te va păzi" (Isaia 58:8). Și iarăși, „dacă vei îndepărta de la tine jugul și mâna

judecății și ochiul rău și vei da sufletul tău celui flămând și vei sătura sufletul nenorocit, atunci lumina ta va răsări în întuneric și întunericul tău va fi ca ziua la amiază" (Isaia 58:9). Într-adevăr, el îi face alți sori, peste care acest soare va străluci liber; „căci cei drepți vor străluci ca soarele în Împărăția Tatălui lor" (Matei 13:43).

Să lepădăm, dar, fraților, lucrările întunericului și să facem lucrările luminii, ca nu numai să umblăm cu cinste, ca într-o zi ca aceasta, ci să fim și fii ai zilei. Și să ne suim la muntele unde a strălucit Hristos, ca să vedem ce s-a întâmplat acolo. Sau, mai degrabă, dacă suntem așa cum trebuie să fim și ne-am făcut vrednici de o zi ca aceasta, însuși Cuvântul lui Dumnezeu ne va înălța la vremea potrivită. Dar acum, vă rog, să intensificați și să ridicați ochii minții voastre spre lumina propovăduirii Evangheliei, până când veți fi transformați prin înnoirea minții voastre și astfel, dobândind slava divină de sus, vă veți face asemenea chipului slavei Domnului (Filipeni 3, 21), a cărui față pe munte a strălucit astăzi ca soarele.

Ce înseamnă „ca soarele"? La un moment dat, lumina soarelui nu era prezentă ca un vas în acest disc. Lumina este întâi-născută, iar discul a fost creat în a patra zi de Creatorul tuturor lucrurilor, aprinzând lumina în el și făcându-l steaua care aduce ziua și, în același timp, face ziua vizibilă. În același fel, lumina divinității nu a fost odată prezentă ca un vas în trupul lui Hristos. Adică înainte de toate începuturile și fără începuturi. Dar acest sufix, pe care Fiul lui Dumnezeu l-a primit de la noi, a fost creat pentru noi în vremurile ulterioare, primind în sine plinătatea divinității. Astfel, a apărut un făcător de lumină divin și, în același timp, o strălucire divină. Astfel, fața lui Hristos a strălucit ca soarele, iar hainele Lui s-au făcut albe ca lumina. Și Marcu spune: „strălucitoare și foarte albă ca zăpada, pe care niciun zăpadar nu o poate albi pe pământ" (Marcu 9:3).

Trupul venerabil al lui Hristos și veșmintele erau luminate cu aceeași lumină, dar nu în mod egal. Căci fața Lui strălucea ca soarele, iar veșmintele, de când au atins trupul Lui, au devenit luminoase. Și El a arătat prin aceasta care sunt veșmintele slavei, pe care cei care s-au apropiat de Dumnezeu le vor purta în veacul viitor și care sunt veșmintele fărădelegii, pe care atunci când Adam le-a lepădat din cauza fărădelegii sale, s-a arătat gol și s-a rușinat. Sfântul Luca spune: „Înfățișarea Lui s-a făcut alta și îmbrăcămintea Lui s-a făcut albă și strălucitoare", văzând că tot ce se face acolo nu are nimic comparabil. Marcu, însă, descrie

veșmintele, dar spunând că sunt strălucitoare și albe ca zăpada, a arătat și că imaginile și exemplele sunt insuficiente pentru a se ridica la nivelul acelor veșminte. Căci zăpada este albă, dar nu strălucitoare. Are întotdeauna o suprafață neuniformă, deoarece este alcătuită în întregime din bule mici datorită amestecului de aer prezent în ea. Adică, atunci când norul nu s-a format încă complet și nu poate expulza aerul prezent în el, se coagulează din cauza severității frigului și astfel coboară plin de aer, alb și neuniform, oarecum ca spuma.

Întrucât, așadar, albul zăpezii nu era suficient pentru a reprezenta încântarea acelei priveliști, a fost inclusă și glosa, arătând odată cu acestea evanghelistul natura supranaturală a acelei lumini, prin care acele haine au devenit lucioase și albe. Într-adevăr, nu este proprietatea luminii să facă albe și lucioase lucrurile pe care le luminează, ci să le arate culoarea. Dimpotrivă, se pare că le-a dezvăluit sau, mai degrabă, le-a alterat, ceea ce nu este o proprietate a luminii sensibile. Și ceea ce este și mai paradoxal, chiar și atunci când le-a alterat, le-a păstrat din nou nealterate, așa cum s-a văzut puțin mai târziu. Cum poate o lumină familiară nouă să facă aceste lucruri? De aceea, evanghelistul, voind să arate în mod supranatural nu numai splendoarea și frumusețea sublimă a feței Domnului, ci și frumusețea hainelor, a lăsat într-un fel deoparte frumusețea naturală, combinând luciul cu albul zăpezii. Dar, întrucât arta, împreună cu natura, inventează frumusețea, plasând acea frumusețe deasupra frumuseților artificiale, el afirmă: „așa încât niciun spălător de pe pământ nu o poate albi”.

Însă Cuvântul cel veșnic, care S-a întrupat pentru noi, înțelepciunea întrupată a Tatălui, poartă cu siguranță în Sine cuvântul propovăduirii Evangheliei; a cărui literă este ca o haină; albă și limpede, și în același timp strălucitoare și strălucitoare și ca o perlă, mai degrabă dumnezeiască și divină pentru cei care văd duhovnicește lucrurile Duhului și interpretează cuvintele textelor într-un mod dumnezeiesc și arată că cuvintele propovăduirii Evangheliei sunt de așa natură încât niciun înțelept de pe pământ, adică înțeleptul acestei lumi, nu le poate explica. Și ce spun eu să explic? El nu le poate înțelege, nici măcar atunci când altul i le explică. Căci, așa cum spune apostolul, „omul firesc nu primește lucrurile Duhului, nici nu le poate cunoaște” (1 Corinteni 2:14). De aceea, el consideră în mod greșit strălucirile de neconceput, divine și spirituale ca fiind tangibile, „cercetând lucruri pe care nu le-a văzut, umflându-se în zadar cu mintea robită păcatului” (Coloseni 2:18).

Însă Petru, a cărui minte a fost luminată de acea privelişte glorioasă şi a fost înălţat la o mai mare iubire şi dorinţă divină, nevrând să mai fie despărţit de acea lumină, „Bine este pentru noi să fim aici”, i-a zis Domnului, „Dacă voieşti, să facem aici trei corturi: unul pentru Tine, unul pentru Moise şi unul pentru Ilie”, neştiind ce spunea. Căci, desigur, timpul restaurării nu venise încă. Când va veni vremea, nu vom mai avea nevoie de corturi făcute de mâini. Dincolo de aceasta, nu ar fi trebuit să-l echivaleze pe Stăpân cu slujitorii prin asemănarea corturilor. Pe de o parte, Hristos, ca Fiu autentic, este în sânul Tatălui, iar profeţii, ca fii autentici ai lui Avraam, în sânul lui Avraam, aşa cum ar trebui, vor locui. Acum, în timp ce Petru, în neştiinţa sa, spunea aceste lucruri, „Iată, un nor luminos i-a umbrit”, întrerupând cuvintele lui Petru şi arătând care este cortul potrivit pentru Hristos. Dar ce era acest nor şi cum, deşi era luminos, i-a umbrit? Nu este oare lumina de neapropiat în care locuieşte Dumnezeu, lumina care este îmbrăcată ca o haină? Căci se spune: „El face norii carul Său” (103:4) şi „El face întunericul acoperământul Său ca un cort circular” (Psalmul 17:13), în timp ce apostolul spune: „El singur are nemurirea şi locuieşte într-o lumină de neapropiat” (1 Timotei 6:16). Aşadar, aici atât lumina, cât şi întunericul sunt acelaşi lucru, umbrite de o splendoare incomparabilă.

Însă chiar şi ceea ce ochii apostolilor tocmai văzuseră este descris ca fiind inaccesibil de către sfinţii teologi. „Astăzi există un abis de lumină inaccesibil. Astăzi apostolii sunt iluminaţi de o revărsare nelimitată de glorie divină pe Tabor.” Iar marele Dionisie, numind lumina inaccesibilă, unde se spune că locuieşte Dumnezeu, un gnofos, spune că „în acest gnofos intră oricine este vrednic să-L cunoască şi să-L arate pe Dumnezeu”. Prin urmare, aceeaşi lumină era ceea ce apostolii văzuseră anterior strălucind de la faţa Domnului şi norul luminos care mai târziu a umbrit-o. Dar la început, pentru că strălucea mai moderat, permitea vederea. Dar când era revărsată cu o intensitate mult mai mare, le era invizibilă datorită strălucirii sale incomparabile. Şi astfel umbria sursa luminii divine şi veşnice, soarele dreptăţii, Hristos. Mai mult, chiar şi în soarele sensibil, aceeaşi lumină oferă vedere prin razele sale şi din nou îndepărtează vederea atunci când cineva o priveşte direct, pentru că strălucirea ei este dincolo de capacitatea ochilor noştri.

Însă soarele sensibil apare aşa cum este prin fire şi nu aşa cum voieşte, nici numai cui vrea. Însă soarele adevărului şi dreptăţii, Hristos, având nu numai natură şi splendoare şi glorie naturală, ci şi o voinţă corespunzătoare, oferă preştiinţă şi mântuire numai cui vrea şi atât cât

vrea. Astfel, a voit și a apărut ca un soare înaintea apostolilor, și nu de la mare distanță. Apoi a strălucit mai puternic după voia sa și din strălucirea incomparabilă a devenit invizibil pentru ochii apostolilor, ca și cum ar fi intrat într-un nor luminos. Și s-a auzit și un glas din nor: „Acesta este Fiul Meu iubit, în care Îmi găsesc plăcerea; ascultați-L!" Când Domnul a fost botezat în Iordan, cerurile s-au deschis și același glas s-a auzit din acea glorie, cu siguranță, pe care a văzut-o și Ștefan mai târziu, când cerurile s-au deschis pentru el și s-a umplut de Duhul Sfânt. Acum s-a auzit din norul care L-a umbrit pe Isus. Prin urmare, aceasta este însăși gloria supracerească a lui Dumnezeu. Cum este atunci perceptibilă lumina supracerească?

Și glasul Tatălui din nor învăța că toate acele lucruri dinaintea venirii Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru, Isus Hristos, legile, adopțiile, erau imperfecte și nu au fost făcute sau împlinite conform voinței anterioare a lui Dumnezeu, ci au fost acordate pentru această prezență și arătare viitoare a Domnului. Prin urmare, El este cel în care Tatăl Își găsește plăcerea și se odihnește și este desăvârșit mulțumit, ca într-un Fiu iubit. De aceea ne poruncește să-L ascultăm și să fim disciplinați de El. Și când spune: „Intrați prin poarta cea strâmtă, căci largă și ușoară este calea care duce la pierzare, iar strâmtă și anevoioasă este calea care duce la viață", ascultați-L. Și când spune că această lumină este împărăția lui Dumnezeu, ascultați-L, credeți în El și faceți-vă vrednici de o astfel de lumină.

Când, deci, s-a arătat norul luminos și glasul părintesc a răsunat din nor, ucenicii au căzut, spune El, cu fețele la pământ; nu din cauza glasului, căci se auzise de multe ori înainte, nu numai la Iordan, ci și în Ierusalim, când se apropia patima mântuitoare. Într-adevăr, când Domnul a zis: „Tată, proslăvește numele Tău", un glas a venit din cer: „Am proslăvit numele Meu și iarăși îl voi proslăvi" (Ioan 12:28), și toată mulțimea a auzit, dar niciunul nu a căzut. Aici, însă, nu numai un glas, ci și o lumină nemărginită s-a arătat în același timp. Prin urmare, Părinții purtători de Dumnezeu au înțeles pe bună dreptate că din acest motiv ucenicii au căzut cu fața la pământ, nu din cauza glasului, ci din cauza luminii ciudate și supranaturale. Pentru că chiar înainte de a sosi glasul, se temeau vădit, cum spune Marcu, de acea epifanie.

Dar când toate acestea dovedesc că acea lumină este divină, supranaturală și necreată, ce suferă atunci cei care se dedică cu zel excesiv educației exterioare și trupești și nu sunt în stare să cunoască lucrurile Duhului? Ei

cad într-o altă prăpastie. Nu o numesc slavă divină, nici împărăția lui Dumnezeu, nici frumusețe, nici har, nici splendoare, așa cum am fost învățați de Dumnezeu și de teologi, ci susțin că aceasta este esența lui Dumnezeu, despre care au spus mai înainte că este sensibilă și creată. Și Domnul în Evanghelii spune că această slavă nu este comună doar Lui și Tatălui, ci și sfinților îngeri, așa cum scrie sfântul Luca: „Cine se va rușina de Mine și de învățătura Mea în acest neam, și Fiul Omului se va rușina de el când va veni întru slava Sa și slava Tatălui și a sfinților îngeri" (Luca 9:26). Prin urmare, cei care susțin că această slavă este o esență vor accepta că este o esență comună a lui Dumnezeu și a îngerilor, ceea ce este ultima necredință.

Într-adevăr, nu numai îngerii, ci și sfinții dintre oameni participă la această glorie și împărăție. Dar Tatăl și Fiul împreună cu Duhul divin au această glorie și împărăție în mod natural, în timp ce sfinții îngeri și oamenii o dobândesc prin har, primind strălucirea de acolo. Mai mult, Moise și Ilie, care s-au arătat cu El în această glorie, ne-au prezentat chiar acest lucru. Și Moise s-a arătat ca părtaș al gloriei divine nu numai acum pe Tabor, ci și când fața lui era atât de glorificată încât israeliții nu o puteau privi. Acest lucru este afirmat și de cel care spune că Moise a primit pe fața sa muritoare slava nemuritoare a Tatălui. Precum și cel care, atunci când Eunomie a caracterizat slava Celui Atotputernic ca fiind intransmisibilă Fiului, l-a respins spunând că: Nu aș tolera o astfel de zicere, chiar dacă s-ar referi la Moise.

Obișnuită este, așadar, slava, împărăția și strălucirea lui Dumnezeu și a sfinților Săi. De aceea cântă profetul psalmist: „Strălucirea Dumnezeului nostru va fi peste noi" (Ps. 89, 19). Dar nimeni nu a îndrăznit să spună până acum că ființa lui Dumnezeu și a sfinților este una și comună. Și într-adevăr, splendoarea divină a dumnezeirii Cuvântului și a trupului omenesc s-a văzut recent pe munte. Dar că ființa dumnezeirii și a trupului este comună, ar spune-o Eutihis și Dioscor, și nu cei care vor să fie evlavioși. Și această slavă și strălucire, așa cum au văzut-o acum tovarășii lui Iisus, o vor vedea toți, când Domnul Se va arăta strălucind de la răsărit până la apus. Dar nimeni nu a stat în ipostasul și ființa lui Dumnezeu și nu a văzut sau descris firea divină. Și această lumină divină este dată cu măsură și admite mai marele și mai micul, împărtășită fără a fi împărțită, după valoarea celor ce o primesc. Dovada este aproape. Fața Domnului a strălucit mai mult decât soarele și hainele Lui s-au făcut strălucitoare și albe ca zăpada. Și Moise și Ilie au fost văzuți în aceeași glorie, dar

niciunul dintre ei nu strălucea atunci ca soarele. Și ucenicii înșiși au văzut o parte din acea lumină, o parte pe care nu o puteau privi.

Astfel, deci, acea lumină este măsurată și împărțită, fără a fi împărțită, și este susceptibilă la schimbare și diminuare. Și o parte din ea este cunoscută acum, o parte mai târziu. De aceea, sfântul Pavel spune: „acum cunoaștem în parte și proorocim în parte” (1 Corinteni 13:9). Dar ființa lui Dumnezeu este complet indivizibilă și de neînțeles și nicio ființă nu este susceptibilă la schimbare și diminuare. Altfel, este o caracteristică a blestemaților mesalieni să creadă că ființa lui Dumnezeu devine vizibilă celor care, după părerea lor, sunt vrednici. Noi însă, răsturnând atât pe ereticii antici, cât și pe cei moderni și crezând, așa cum am fost învățați, că sfinții văd și se împărtășesc nu din ființa lui Dumnezeu, ci din împărăția și slava și strălucirea și lumina tainică și harul divin, să călătorim spre strălucirea luminii harului, pentru a cunoaște și a contempla Dumnezeirea întreită, care radiază o singură strălucire tainică dintr-o natură întreită. Și să ridicăm ochii minții spre Cuvânt, care acum este cu trupul Său așezat deasupra arcurilor cerești. El, așezat în mod divin la dreapta Maiestății, ne trimite acest mesaj ca dintr-un loc îndepărtat: „Cine vrea să fie prezent la această glorie, să o imite pe cât posibil și să urmeze calea și starea pe care le-am indicat prin viața mea pământească.”

Să privim, așadar, cu ochii noștri lăuntrici acest mare spectacol, firea noastră trăind veșnic cu focul imaterial al dumnezeirii. Și după ce am lepădat hainele de piele pe care le-am purtat din cauza fărădelegii, mințile pământești și trupești, să stăm pe pământ sfânt, fiecare arătându-și pământul sfânt prin virtute și înălțare către Dumnezeu, ca să avem îndrăzneală când Dumnezeu vine în lumină și, alergând să fim luminați și fiind luminați, să trăim veșnic cu El, spre slava întreitei și preamonarheiești splendori, acum și pururea și în vecii vecilor.